

บทที่ 3

ระบบการศึกษาของต่างประเทศ

3.1 ระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นแบ่งระบบการศึกษาออกเป็น 5 ระดับคือ

1. อนุบาล
2. ประถมศึกษา 6 ปี
3. มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี
4. มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี
5. มหาวิทยาลัย (ปริญญาตรี) 4 ปี

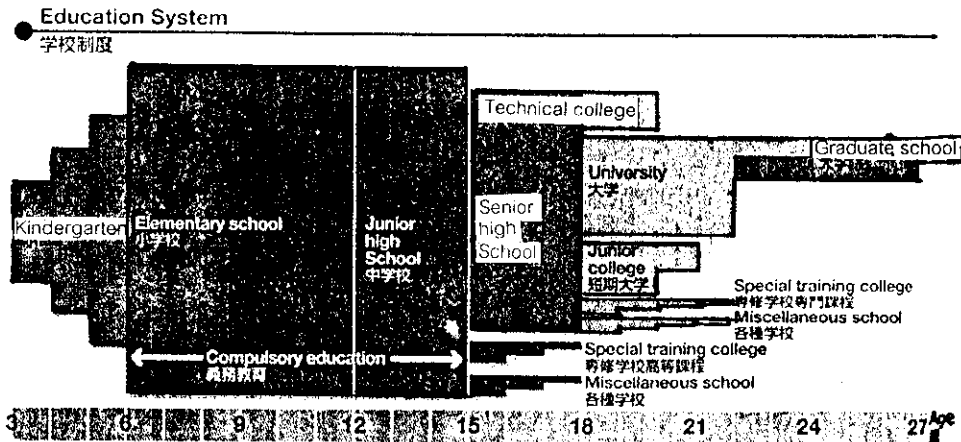
การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี คือเริ่มจากชั้นประถมจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การเข้าเรียนนั้นจะนับอายุเป็นเกณฑ์ ซึ่งเด็กจะเข้าชั้นประถมศึกษาได้ต้องมีอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์

อัตราการเข้าเรียนของเด็กญี่ปุ่นเป็นดังนี้คือ

ระดับอนุบาล	61.10 %
ระดับประถมศึกษา	99.98 %
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	99.98 %
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	95.90 %
ระดับวิทยาลัย / ต่ำกว่าปริญญาตรี	9.40 %
ระดับปริญญาตรี	39.70 %
ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	10.30 %

(ข้อมูลปี ค.ศ. 2000 กระทรวงศึกษาธิการญี่ปุ่น)

แผนผังแสดงระบบการศึกษาของญี่ปุ่นในปัจจุบัน

JAPAN ALMANAC 2002

การเรียนการสอนในโรงเรียน

โรงเรียนญี่ปุ่นแบ่งภาคเรียนเป็น 3 ภาค ดังนี้คือ

ภาคที่ 1	เริ่ม	6 เมษายน - 25 กรกฎาคม
ภาคที่ 2	เริ่ม	1 กันยายน - 25 ธันวาคม
ภาคที่ 3	เริ่ม	9 มกราคม - 24 มีนาคม

ในปีหนึ่งจะมีจำนวนวันเรียนทั้งสิ้นประมาณ 230 วัน เท่าที่ผ่านมานักเรียนจะต้องเรียนวันเสาร์ครึ่งวันโดยเรียนเดือนละ 3 วัน แต่ตั้งแต่ปีการศึกษา 1995 เป็นต้นไป เด็กนักเรียนจะเรียนเฉพาะวันเสาร์ที่ 1 และ 3 ส่วนเสาร์ที่ 2 และ 4 จะเป็นวันหยุด แม้ว่าเด็กจะได้หยุดวันเสาร์เพิ่มขึ้น แต่เนื้อหาวิชาเรียนจะยังคงเดิม ไม่ได้ลดลงตามไปด้วย

อนึ่ง ในปี ค.ศ. 2002 โรงเรียนญี่ปุ่นได้มีนโยบายยกเลิกการเรียนวันเสาร์ และจะมีการเปลี่ยนหลักสูตรอีกครั้งในโรงเรียน ประเด็นสำคัญในการเปลี่ยนคือ ลดเนื้อหาวิชาลง 30% เพื่อให้แต่ละโรงเรียนมีอิสระในการเลือกเนื้อหาที่อยากสอนได้เอง และให้นักเรียนมีโอกาสเลือกเรียนในวิชาที่ตนชอบได้มากขึ้น กล่าวคือ ญี่ปุ่นต้องการเปลี่ยนจากการยึดเหี้ยมความรู้เป็นเน้นความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ให้มากขึ้น อย่างไรก็ตามเดือนกรกฎาคม 1999 กระทรวงศึกษาธิการญี่ปุ่นได้ประกาศยอมรับการดำรงอยู่ของโรงเรียนกวดวิชาซึ่งปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 50,000 แห่ง ทั้ง ๆ ที่ ในอดีตตั้งแต่หลังสงครามโลกเป็นต้นมา กระทรวงศึกษาธิการเป็นไม้เบื่อ

ไม่เข้ากับโรงเรียนกวดวิชามาโดยตลอด การที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศยอมรับในครั้งนี้ได้ให้เหตุผลว่า โรงเรียนกวดวิชาจะเป็นตัวที่ช่วยเสริมการเรียนรู้ในโรงเรียนของเด็กให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น โดยได้กล่าวว่า พวกเขาปฏิเสธโรงเรียนกวดวิชาที่มุ่งเพื่อการแข่งขันสอบเข้า (Kyoiku today 24, 31 ก.ค. 1999)

ดังนั้น ในปี ค.ศ. 2002 ที่กล่าวไว้ว่าได้มีการลดเรียนวันเสาร์ และลดเนื้อหาลง 30% นั้น ในท้ายที่สุดแล้ว เด็กญี่ปุ่นก็ต้องเรียนหนักเหมือนเดิม โดยเปลี่ยนรูปแบบไปให้โรงเรียนกวดวิชาบริการแทนเพราะกระทรวงศึกษาธิการก็เปิดช่องให้แล้ว

การจัดห้องเรียนนั้นได้มีกฎหมายทางการศึกษาบังคับให้มีเด็กในแต่ละห้องอย่างมากไม่เกิน 40 คน ในกรณีที่มี 81 คน จะต้องจัดเป็น 3 ห้อง ครูที่บรรจุใหม่จะอยู่ที่โรงเรียนเดิมได้ไม่เกิน 5 ปี ครูเก่าอยู่ที่โรงเรียนเดิมได้ไม่เกิน 7 ปี เมื่อครบกำหนดครูทุกคนจะต้องย้ายไปสอนที่โรงเรียนอื่น ในเมื่อนั้น ระบบการศึกษาของญี่ปุ่นไม่มีเส้นสาย การศึกษาไม่เน้นความรู้อย่างเดียว แต่เน้นธรรมชาติ ความประพฤติด้วย และสอนให้รู้จักความร่วมมือกัน โดยคนญี่ปุ่นเชื่อว่าความร่วมมือจะนำไปสู่ความสำเร็จได้ แต่คนญี่ปุ่นก็ใช้การศึกษาถ่วงถ่วงคน ดังนั้นเด็กจึงต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาแบบโหด สำหรับการเปลี่ยนแปลงในมหาวิทยาลัยนั้น ในปี ค.ศ.2009 ญี่ปุ่นคาดการณ์ว่าทุกคนจะได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยครบทุกคน ที่เป็นเช่นนี้เพราะอัตราการเกิดของเด็กญี่ปุ่นลดลงทุกปี

ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา

จากตัวเลขของกระทรวงศึกษาธิการญี่ปุ่น ปรากฏว่ามีค่าใช้จ่ายในการศึกษาของนักเรียน ดังนี้คือ

โรงเรียนรัฐบาล (ค่าใช้จ่ายนักเรียนต่อหัว, ค.ศ. 1998)

ระดับประถมศึกษา	รัฐบาลส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น	
	ออกให้	89.6 % (878,416 เยน)
	ผู้ปกครองจ่ายเอง	10.4 % (102,497 เยน)
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	รัฐบาลส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น	
	ออกให้	84.6 % (946,954 เยน)
	ผู้ปกครองจ่ายเอง	15.4 % (172,934 เยน)

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	รัฐบาลส่วนกลางและท้องถิ่น	
	ออกให้	77.1 % (1,108,065 เยน)
	ผู้ปกครองจ่ายเอง	22.9 % (328,979 เยน)

โรงเรียนเอกชน (ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวทั่วประเทศ, ค.ศ. 2002)

ระดับประถมศึกษา	ค่าเล่าเรียน	335,323 เยน
	ค่าธรรมเนียมแรกเข้า	172,219 เยน
	ค่าอุปกรณ์	181,659 เยน
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	ค่าเล่าเรียน	361,337 เยน
	ค่าธรรมเนียมแรกเข้า	186,622 เยน
	ค่าอุปกรณ์	181,305 เยน
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	ค่าเล่าเรียน	327,240 เยน
	ค่าธรรมเนียมแรกเข้า	159,624 เยน
	ค่าอุปกรณ์	173,447 เยน

ปัญหาทางการศึกษา

ปัญหาทางการศึกษาของญี่ปุ่นนั้น กระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นได้รวบรวมปัญหาเฉพาะที่เกิดขึ้นในโรงเรียนรัฐบาลในปี ค.ศ. 2000 ไว้เป็น 4 ปัญหาหลัก ดังนี้คือ

1. การกระทำรุนแรงและก้าวร้าวในโรงเรียน ปรากฏว่ามีจำนวนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่เกิดคดีทั้งสิ้น 3,739 โรงเรียน ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเกิดคดีทั้งสิ้น 1,961 โรงเรียน
2. การกระทำรุนแรงของเด็กต่อครู โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีคดี 1,546 โรงเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีคดีทั้งสิ้น 559 โรงเรียน
3. การปฏิเสธการมาโรงเรียน (30 วันขึ้นไปใน 1 ปี) โรงเรียนประถมศึกษา 26,372 คน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 107,910 คน
4. การกลั่นแกล้ง โรงเรียนประถมศึกษา 9,114 คดี มัธยมศึกษาตอนต้น 19,371 คดี

เมื่อเปรียบเทียบกับตัวเลขในปี ค.ศ. 1999 พบว่าปัญหาที่รุนแรงขึ้นคือปัญหาที่ 1, 2, และ 3 ส่วนปัญหาที่ 4 คือการกลั่นแกล้งนั้นได้ลดระดับความรุนแรงลงมาบ้าง เมื่อดูจำนวนคดีที่เกิดจากการกลั่นแกล้งโดยแยกตามระดับชั้นปีจะพบว่า เด็กมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีจำนวนคดีการกลั่นแกล้งมากที่สุด รองลงมาคือระดับชั้นประถมศึกษา ส่วนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นมีอยู่บ้าง ประปราย (วรินทร์ ววงศ์, 2546 : 28 – 31)

3.2 ระบบการศึกษาของประเทศฝรั่งเศส

ระบบการศึกษาของฝรั่งเศสอาจจะเรียกว่าเป็นระบบการศึกษาที่รัฐให้ฟรีทั้งหมดก็ได้ เพราะโดยคุณค่าเรื่องประชาธิปไตย ความเสมอภาค สิทธิในการศึกษาและหน้าที่ของรัฐจะต้องสนองตอบต่อความต้องการการศึกษาของประชาชนที่มีมาตั้งแต่การปฏิวัติใหญ่ ค.ศ. 1789

โรงเรียนเกือบทั้งหมดจึงเป็นของรัฐ โรงเรียนเอกชนก็มีบ้าง แต่ส่วนใหญ่ทำสัญญากับรัฐ และรัฐเป็นผู้จ่ายเงินเดือนของครูในโรงเรียนเอกชนเหล่านี้ การศึกษาทั้งหมดจนถึงอุดมศึกษาเรียนฟรีสำหรับคนจนรัฐยังให้เงินเรียน อาจถือว่าง้างให้เรียนก็ได้ เรียกว่ารัฐทุ่มเททุกอย่าง สำหรับการศึกษสำหรับคนฝรั่งเศสทุกคน

โครงสร้างของการศึกษาซึ่งปฏิรูปแล้วมีดังนี้

โครงสร้างของการศึกษาตั้งแต่เด็กเล็กถึงมัธยม

ระดับ	อายุโดยเฉลี่ย (ปี)	
มัธยมปลาย (Lycée)	17	ขั้นสุดท้าย
	16	ขั้น 1
	15	ขั้น 2
<hr/>		
มัธยมต้น (Collège)	14	ขั้น 3
	13	ขั้น 4
	12	ขั้น 5
	11	ขั้น 6
		} Orientation Cycle
		} Observation Cycle
<hr/>		
ประถมศึกษา	10	ชั้นกลาง 2 (cours moyen 2)
	9	ชั้นกลาง 1 (cours moyen 1)
	8	ชั้นเบื้องต้น 2 (cours élémentaire 2)
	7	ชั้นเบื้องต้น 1 (cours élémentaire 1)
	6	ชั้นเตรียมตัว (cours préparatoire)
<hr/>		
อนุบาล (Preschool)	5	ชั้นเด็กโต (La grande section)
	4	ชั้นกลาง (La moyenne section)
	3	ชั้นเด็กเล็ก (La petite section)

โรงเรียนอนุบาล

ที่เรียกว่าการศึกษาก่อนโรงเรียน (Preschool) หรืออนุบาล มีมาตั้งแต่ ค.ศ. 1887 เป็นการศึกษาด้านสำหรับเด็กตั้งแต่อายุ 2 – 6 ปี การศึกษาช่วงนี้ไม่เป็นการบังคับ แต่ประชาชนต้องการมาก ร้อยละ 99 ของเด็กวัย 3 ปีจะเข้าการศึกษาก่อนโรงเรียน โรงเรียนอนุบาลจัดเป็น 3 ชั้นเรียน คือชั้นเด็กเล็ก (La petite section) เด็กกลาง (La moyenne section) และเด็กโต (La grande section)

วัตถุประสงค์ไม่ใช่เพื่อเรียนวิชาการ แต่เพื่อให้เด็กได้ฝึกการอยู่ร่วมกัน พัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะการใช้ภาษา และเป็นการสร้างความบรรสานสอดคล้องทางสังคม การศึกษาในระดับอนุบาลไม่มีการสอน ความใกล้ชิดระหว่างครูกับเด็กอนุบาลจะทำให้ทราบว่าเด็กมีความบกพร่องทางกายและจิตใจอย่างไรบ้าง จะได้รับการแก้ไขแต่เนิ่น ๆ จากการศึกษาพบว่าการศึกษาที่ก่อนโรงเรียนนี้มีผลดีต่อการศึกษาในโรงเรียน

เทศบาลรับผิดชอบในการก่อสร้างโรงเรียนอนุบาล การจ่ายเงินเดือนครูทั้งหมดเป็นความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนประถมศึกษา

ตั้งแต่มีการออกกฎหมายแฟร์รี่เมื่อ ค.ศ. 1881 – 1882 การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ เริ่มเมื่อเด็กอายุ 6 ปี ประถมศึกษาใช้เวลา 5 ปี แบ่งเป็น 3 วงจร

วงจรแรก อายุ 1 ปี เรียกว่าชั้นเตรียมตัว (cours préparatoire)

วงจรที่ 2 อายุ 2 ปี เรียกว่าชั้นเบื้องต้น (cours élémentaire) 1 และ 2

วงจรที่ 3 อายุ 2 ปี เรียกว่าชั้นกลาง (cours moyen) 1 และ 2

ในช่วง 3 ปีแรกคือชั้นเตรียมตัวและชั้นเบื้องต้น จะเชื่อมโยงกับการเรียนก่อนโรงเรียนในเรื่องทักษะพื้นฐาน ใน 2 ปีหลังก็พัฒนาทักษะเหล่านี้ให้สมบูรณ์ขึ้น

เทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบในการก่อสร้างโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จ่ายเงินเดือนครูทั้งหลาย

โรงเรียนมัธยมต้น (Collège)

โรงเรียนมัธยมต้นหรือที่ฝรั่งเศสเรียกว่า collège นี้มีประมาณ 7,000 โรงเรียน มีนักเรียนอยู่กว่า 3 ล้านคน การศึกษามัธยมต้นใช้เวลา 4 ปี มี 2 วงจร วงจรละ 2 ปี วงจรแรกประกอบด้วยชั้น 6 กับชั้น 5 เรียกว่าวงจรสังเกตการณ์ (Observation cycle) วงจรที่ 2 ประกอบด้วยชั้น 4 กับชั้น 3 (ตัวเลขยิ่งน้อยหมายถึงชั้นที่สูงขึ้น เรียกว่าวงจรแนะแนว (Orientation cycle) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา เด็กที่ต้องการเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถเข้าเรียนได้เลย ไม่ว่าจะมีความสามารถทางการศึกษาเป็นอย่างไร เพราะวงจรการศึกษาในวงจรต่าง ๆ จัดให้ยืดหยุ่นเชื่อมโยงไม่ใช่ว่ากำหนดผลสัมฤทธิ์ตายตัวเป็นปี ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เวลาแก่เด็กในการปรับตัว โดยวิธีนี้มีเด็กเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้นเกือบล้านคน

โรงเรียนมัธยมร้อยละ 80 เป็นของรัฐ แต่ในนโยบายกระจายอำนาจจังหวัด (départements) เป็นผู้ก่อสร้างโรงเรียน ซึ่งเครื่องมือบำรุงรักษาและดำเนินการ แต่กระทรวงศึกษาธิการดูแลเรื่องครู โรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่ก็ทำสัญญากับรัฐ และรัฐเป็นผู้จ่ายเงินเดือนครู

โรงเรียนมัธยมปลาย (Lycée)

การเรียนมัธยมปลายมี 3 ชั้น คือชั้น 2 ชั้น 1 และชั้นสุดท้าย เมื่อสอบได้รับประกาศนียบัตรมัธยมปลายหรือ Baccalauréat หรือเรียกสั้น ๆ ว่า BAC ประเทศฝรั่งเศสเน้นเรื่องให้เด็กฝรั่งเศสจบ BAC ให้มากที่สุด เมื่อได้ BAC แล้วมีสิทธิเข้าเรียนอุดมศึกษาทุกคนโดยไม่มีการสอบคัดเลือก โรงเรียนมัธยมปลายหรือ Lycée มี 3 ชนิด คือ

โรงเรียนมัธยมปลายสายวิชาชีพ (Lycée professionnel) มีโรงเรียนชนิดนี้ประมาณ 1,300 แห่ง เตรียมนักเรียนประมาณ 700,000 คน เข้าสู่อุตสาหกรรมและบริการ

โรงเรียนมัธยมปลายสายสามัญและสายเทคโนโลยี ในการได้รับประกาศนียบัตรมัธยมปลายสายสามัญ นักเรียนจะต้องเลือกเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งใน 3 วิชาคือ 1) อักษรศาสตร์ 2) วิทยาศาสตร์ 3) สังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ ส่วนประกาศนียบัตรมัธยมปลายสายเทคโนโลยี นักเรียนเลือกเรียนเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ

ประเทศฝรั่งเศสตั้งเป้าหมายว่าภายในปี ค.ศ.2000 เด็กฝรั่งเศสร้อยละ 80 จะต้องจบการศึกษามัธยมตอนปลาย ซึ่งในช่วงทศวรรษ 1950 มีเด็กจบมัธยมเพียง 10% ในปี 1980 เพียง 30% และในปี 1995 เพิ่มเป็น 75%

เขตการศึกษา (Académie) ซึ่งทั้งประเทศมี 28 เขต เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการสร้างโรงเรียนมัธยมปลาย กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จ่ายเงินเดือนครูและกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร

อุดมศึกษา

อุดมศึกษาหรือการศึกษาหลังมัธยมปลายของประเทศฝรั่งเศสแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

(1) การศึกษาระยะสั้น การศึกษานี้เน้นการศึกษาวิชาชีพใช้เวลา 2 – 3 ปี หลังจากมัธยมศึกษา การศึกษานี้จัดในโรงเรียนมัธยมปลาย (Lycée) บางแห่ง และในสถาบันเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย (Institut Universitaire de Technologie = IUT)

(2) การศึกษาระยะยาวในมหาวิทยาลัย ทำปริญญาตรี โท เอก ใช้เวลา 3 – 9 ปี

(3) Grandes Ecoles (โรงเรียนใหญ่) หรือสถาบันการศึกษาชั้นสูงอันเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะของประเทศฝรั่งเศส

ซึ่งขยายความดังต่อไปนี้

(1) การศึกษาระยะสั้น

ก. ประกาศนียบัตรช่างเทคนิคในโลยีขั้นสูง

เรียน 2 ปี หลังจบมัธยมศึกษาสายเทคนิคหรือสายสามัญก็ได้ การศึกษาระดับนี้ มีให้เลือกกว่า 90 แขนง เช่น เกษตรกรรม วิศวกรรม การไฟฟ้า คอมพิวเตอร์ การสื่อสาร การบริหาร บุคคล ศิลปกรรม ฯลฯ ปีแรกเรียนทฤษฎี ปีที่สองเน้นการปฏิบัติ จบแล้วสามารถประกอบอาชีพได้ทันที

ข. ปริญญาด้านเทคนิค

มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะตั้งสถาบันเทคโนโลยีของตนไว้ เรียกว่า สถาบันเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย (Institut Universitaire de Technologie = IUT) รับนักศึกษาที่จบมัธยมปลายมาเรียน 2 ปี จบแล้วไปทำงานหรือเตรียมเข้าศึกษาต่อไปในโรงเรียนชั้นสูง (Grandes Ecoles)

(2) การศึกษาระยะยาว

หมายถึงการศึกษาในมหาวิทยาลัย ผู้ที่จบมัธยมศึกษาทุกคนมีสิทธิ์ศึกษาโดยไม่มี การสอบคัดเลือก

การศึกษาแบ่งเป็น 3 วงจร (cycles)

วงจร 1 ปี 1 เป็นการศึกษาทั่วไป

ปี 2

วงจร 2 ปี 3 จบสอบรับปริญญาตรี

ปี 4 จบสอบรับปริญญาโท

วงจร 3 เป็นการศึกษาในระดับสูงเฉพาะสาขาเพื่อให้เชี่ยวชาญหรือเพื่อทำการค้นคว้าวิจัย เมื่อจบแล้วมีสิทธิ์สมัครเรียนปริญญาเอก

(3) Grandes Ecoles (สถาบันการศึกษาชั้นสูง)

โรงเรียนชั้นสูงเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เกิดขึ้นในฝรั่งเศสตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 ในขณะที่มหาวิทยาลัยที่ตั้งมาตั้งแต่สมัยกลางกำลังมีวิกฤตการณ์ กระทรวงต่าง ๆ ได้ตั้ง Grandes Ecoles ในแต่ละด้าน โรงเรียนเหล่านี้ต้องแข่งขันกันสูงจึงจะสอบเข้าได้ Ecoles Normales Supérieures มีศิษย์ได้รับรางวัลโนเบลหลายคน (ประเวศ วะสี, 2542 : 11 – 17)

3.3 ระบบการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา

การศึกษาในสหรัฐอเมริกาแต่ละรัฐจะควบคุมคุณภาพการเรียนการสอน และวางแผนการศึกษาของตนเองโดยไม่ขึ้นกับรัฐบาลกลาง ทุกรัฐจะมีหน่วยงานการศึกษาคล้ายกระทรวงศึกษาธิการ คอยกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ และนำเงินงบประมาณอุดหนุนให้โรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยจากเงินภาษีที่เก็บได้จากประชาชน สมาคมในแต่ละรัฐ การศึกษาภาคบังคับ นักเรียนอเมริกันทุกคนจะเรียนฟรีไม่ว่าจะอยู่ที่รัฐใด จนถึงชั้นมัธยมศึกษา หรือ Grade 12 สำหรับนักเรียนจากประเทศอื่นที่ต้องการเรียนในระดับประถมและมัธยมศึกษาที่อเมริกา จะสมัครเข้าเรียนได้ในโรงเรียนเอกชนเท่านั้น เพราะสหรัฐอเมริกาจะไม่ออกวีซ่าให้นักเรียนต่างชาติที่ได้ 1 – 20 จากโรงเรียน ระดับประถมและมัธยมศึกษา จากโรงเรียนของรัฐที่เรียกว่า Public School การเรียนในระดับมหาวิทยาลัยจะมีข้อแตกต่าง กล่าวคือถ้านักเรียนที่มีถิ่นฐานในรัฐหนึ่งจะเข้ามาศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยในอีกรัฐหนึ่ง จะต้องเสียค่าเล่าเรียนแพงขึ้น ที่เรียกว่า Out of States Tuition และถ้านักศึกษามาจากประเทศอื่นจะต้องเสียค่าเล่าเรียนมากกว่าขึ้นไปอีก ระดับการศึกษาของสหรัฐอเมริกามีหลายแบบแต่ที่นิยมคือ แบบ 6 – 3 – 3 และ 6 – 6 และพยายามจะใช้แบบเดียวกันทั่วประเทศคือ แบบ 6 – 3 – 3 หรือ 6 – 2 – 4

ระดับอนุบาล (Kindergarten Preschool Education)

ชีวิตการเรียนของเด็กอเมริกัน เริ่มต้นด้วยโรงเรียนเตรียมอนุบาล หรือโรงเรียนอนุบาล ตั้งแต่อายุประมาณ 3 ขวบ

ระดับประถมศึกษา (Elementary Schools)

เด็กอเมริกันจะเข้าเรียนอย่างจริงจังเมื่ออายุ 6 ขวบบริบูรณ์ คือเข้าเรียนในชั้น Grade 1 ซึ่งบ้านเราก็นับว่าเป็น ประถมศึกษาปีที่ 1 ระบบการศึกษาของประเทศอเมริกา จะจัดแบ่งออกเป็น Grade 1 ถึง Grade 12 ซึ่งโดยหลักการแล้ว จะจัดแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 คือ Grade 1 ถึง Grade 6 หรือระดับประถมศึกษา (Elementary School)

ระดับมัธยมศึกษา (Junior High Schools / High Schools)

ช่วงที่ 2 คือ Grade 7 และ Grade 8 หรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Junior High Schools) และช่วงที่ 3 คือ Grade 9 ถึง Grade 12 เป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (Senior High Schools) โดยทั่วไปสำหรับเด็กที่เข้าเรียนตามปกติและเรียนต่อเนื่องไปโดยไม่ขาดตอน

จะสำเร็จการศึกษา Grade 12 เมื่ออายุประมาณ 18 ปี ซึ่งนับว่าสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนในระดับนี้ต้องเรียนวิชาพื้นฐาน คือ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และอาจต้องเรียนภาษาต่างชาติหรือพลศึกษาด้วย นักศึกษาต่างชาติที่เข้าไปเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาในประเทศอเมริกามีจำนวนไม่มากนัก และส่วนใหญ่จะเข้าเรียนกับโรงเรียนประจำของเอกชน หรือ Boarding School เนื่องจากโรงเรียนรัฐบาลส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดหาหอพักให้ได้ โดยทั่วไปนักเรียนไทยส่วนใหญ่ที่ไปเรียนต่อในระดับนี้มักสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว และไปเข้าเรียนต่อ Grade 10 ในประเทศอเมริกา

ระดับอุดมศึกษา (Higher Education)

สถาบันระดับอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกามีมากมายกว่า 3,000 แห่ง ทั้งของรัฐและเอกชน โดยสถาบันในระดับอุดมศึกษา จะแยกออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. **วิทยาลัยแบบ 2 ปี หรือวิทยาลัยชุมชน (Junior Colleges และ Community Colleges)** นักศึกษาที่เรียนในวิทยาลัย Junior และ Community Colleges สามารถเลือกเรียนได้ใน 2 หลักสูตร คือ

1.1 **Transfer Track** เป็นหลักสูตรที่เป็นวิชาพื้นฐาน 2 ปีแรกของการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยนักศึกษาจะลงเรียนรายวิชาบังคับ (General Education Requirements) เป็นเวลา 2 ปี จากนั้นนักศึกษาสามารถโอนหน่วยกิต (Transfer) ไปมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชน เพื่อศึกษาต่อในระดับปี 3 โคนที่เกรดเฉลี่ยที่นักศึกษาทำได้ในระหว่าง 2 ปีนี้ จะเป็นตัวกำหนดว่านักศึกษาจะได้รับการตอบรับเข้ามหาวิทยาลัยที่อยู่ในอันดับยากง่ายเพียงใด

1.2 **Terminal / Vocational Track** เป็นหลักสูตรอนุปริญญาสายวิชาชีพ หลังจาก 2 ปีแล้วนักศึกษาจะได้รับวุฒินุปริญญา (Associate Degree) ทางสาขาวิชาที่เลือก อาทิเช่น คอมพิวเตอร์ เลขานุการ เขียนแบบ เป็นต้น

2. **วิทยาลัย (Colleges)** เป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี เปิดสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ วิทยาลัยหลายแห่งเปิดสอนถึงระดับปริญญาโท วุฒิมัธยมศึกษาปริญญาตรีและโทจาก College ทั้งของรัฐและเอกชนในสหรัฐฯ มีศักดิ์และสิทธิ์เทียบเท่า University ทุกประการ

3. **มหาวิทยาลัย (University)** เป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีขึ้นไป มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะเปิดสอนจนถึงระดับปริญญาโทและเอกในสาขาต่าง ๆ

4. สถาบันเทคโนโลยี (Institute of Technology) เป็นสถาบันที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรี และอาจเปิดสอนจนถึงระดับปริญญาโทและเอก สถาบันเทคโนโลยีส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นที่การสอนในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เงื่อนไขการรับเข้าเรียน

- มัธยมศึกษา

นักเรียนจากต่างประเทศสามารถศึกษาต่อในระดับมัธยมในโรงเรียนของเอกชนเท่านั้น ไม่สามารถเข้าเรียนในสถาบันของรัฐบาลได้ เงื่อนไขอื่น ๆ เช่นเกรดเฉลี่ยและคะแนน TOEFL แตกต่างออกไปตามสถาบัน

- วิทยาลัย

วิทยาลัยส่วนใหญ่ต้องการนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ย 2.0 ขึ้นไป และคะแนน TOEFL 480 – 500 ขึ้นไป

- มหาวิทยาลัย สำหรับปริญญาตรี

สถาบันส่วนใหญ่ต้องการนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ย 2.5 ขึ้นไป และคะแนน TOEFL 500 ขึ้นไป

- มหาวิทยาลัย สำหรับปริญญาโทและเอก

เกรดเฉลี่ย 3.0 ขึ้นไป และคะแนน TOEFL ไม่ต่ำกว่า 500 นักศึกษาที่จะสมัครในโปรแกรม MBA ส่วนใหญ่จะต้องใช้คะแนน GMAT ซึ่งจะนำมาคำนวณกับเกรดเฉลี่ยปริญญาตรี ส่วนนักศึกษาที่สมัครปริญญาโทและเอกในสาขาอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะต้องสอบ GRE (Graduate Record Examination)

ปีการศึกษา

ปีการศึกษาในสหรัฐอเมริกา (Academic Year) จะเริ่มประมาณเดือนกันยายนถึงพฤษภาคม ซึ่งมีกำหนดภาคเรียนแตกต่างกันออกไปดังนี้

ระบบ Semester

เป็นระบบที่นิยมใช้มากที่สุด ในระยะเวลาหนึ่งปีจะประกอบด้วย 2 Semesters และ 1 – 2 Summer Sessions แต่ละ Semester ยาวประมาณ 16 สัปดาห์ ดังนี้

- Fall Semester

เปิดประมาณปลายสิงหาคม – กลางธันวาคม

- Spring Semester

เปิดประมาณต้นมกราคม – เมษายน (บางครั้ง Summer Session จะแบ่งครึ่งเป็น 2 ช่วงสั้นๆ)

- Summer Session

เปิดประมาณกลางพฤษภาคม – สิงหาคม

ระบบ Quarter

ในหนึ่งปีแบ่งออกเป็น 4 Quarter แต่ละ Quarter ใช้เวลาเรียนประมาณ 10 สัปดาห์ ดังนี้

- Fall Quarter

เปิดประมาณกลางกันยายน – ธันวาคม

- Winter Quarter

เปิดประมาณมกราคม – กลางมีนาคม

- Spring Quarter

เปิดประมาณต้นเมษายน – กลางมิถุนายน

- Summer Quarter

เปิดประมาณกลางมิถุนายน – สิงหาคม

ระบบ Trimester

ใน 1 ปี แบ่งภาคการศึกษาดังนี้

- First Trimester

เปิดประมาณกันยายน – ธันวาคม

- Second Trimester

เปิดประมาณมกราคม - เมษายน

- Third Trimester

เปิดประมาณพฤษภาคม – สิงหาคม

ระบบ 4 – 1 – 4

เป็นระบบใหม่ที่ใช้ในสถานศึกษาราว 8% ในสหรัฐอเมริกาแบ่งปีการศึกษาออกเป็น 2 ภาคใหญ่ คั่นด้วยภาคเรียนสั้น ๆ ที่เรียกว่า Interim เพื่อให้นักศึกษาไปทำการค้นคว้าด้วยตนเอง หรือออก Field Trip แบ่งภาคเรียน ดังนี้

- Fall Semester

เปิดประมาณปลายสิงหาคม - ธันวาคม

- Interim

เปิดประมาณเดือนมกราคม (1 เดือน)

- Spring Semester

เปิดประมาณเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม

หลักสูตร “ไร้พรหมแดน”

ในสหรัฐอเมริกา การจัด Home School ถือเป็น การ “ทวงสิทธิ์” ขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ดังตัวอย่างกรณีการฟ้องร้องในชั้นศาลกรณีหนึ่งเมื่อปี ค.ศ. 1925 ระหว่างหน่วยงานการศึกษาของรัฐที่กล่าวหาว่าพ่อแม่ครอบครัวหนึ่งไม่มี “สิทธิ์” ในการสอนลูกเองอยู่กับบ้าน โดยศาลตัดสินให้พ่อแม่ครอบครัวนั้นเป็นฝ่ายชนะ โดยคำพิพากษาของศาลตอนหนึ่งได้ประกาศถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญว่า

“ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับเสรีภาพของบุคคลที่รัฐพึงยึดถืออย่างมั่นคงประการหนึ่ง คือ ความเชื่อว่ารัฐไม่มีสิทธิหรืออำนาจในการหลอหลอมเด็กโดยการบีบบังคับให้เด็กต้องได้รับการศึกษาในแบบที่รัฐต้องการจากสถานศึกษาที่รับจัดให้เท่านั้น รัฐไม่ใช่เจ้าของชีวิตเด็ก และดังนั้น ครอบครัวที่เลี้ยงดู ทะนุถนอมเด็กแต่ละคนมา จึงมีสิทธิและรับผิดชอบในการเตรียมเขาเหล่านั้นให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมด้วย”

อย่างไรก็ตาม ความเคลื่อนไหวในการออกกฎหมายรองรับ การจัดโรงเรียนในบ้าน ในสหรัฐอเมริกาเพิ่งเกิดขึ้นอย่างจริงจังในช่วง 20 ปีนี้เอง โดยในปี ค.ศ. 1980 มีเพียง 3 มลรัฐที่มีกฎหมายอนุญาตให้มีการจัดโรงเรียนในบ้านได้อย่างเป็นทางการ แต่ในช่วงเวลาเพียง 10 กว่าปี มลรัฐต่าง ๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในเรื่องนี้ไปอย่างรวดเร็ว จนในปัจจุบันทั้ง 50 มลรัฐในสหรัฐอเมริกา ได้มีกฎหมายอนุญาตอย่างเป็นทางการ หรือมีการผ่อนปรนให้มีการจัดโรงเรียนในบ้านได้ทั้งสิ้น

ลักษณะการออกกฎหมายยังมีความหลากหลายอยู่มากในแต่ละมลรัฐของสหรัฐ ขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ว่าจะมีการกำกับดูแลในเรื่องนี้อย่าง “เข้ม” เพียงไร เช่น

- บางมลรัฐมีการกำหนดเพียงให้พ่อแม่มีหนังสือแสดงเจตจำนง (Notice of Intent) ที่จะสอนลูกอยู่กับบ้านให้หน่วยงานของรัฐรับทราบก็พอ

- บางมลรัฐมีการกำหนดคุณสมบัติของพ่อแม่ที่จะทำหน้าที่ครู เช่น ต้องมีการศึกษาระดับปริญญา หรือไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือต้องมีการศึกษาสูงกว่าระดับที่สอนลูก ไม่ต่ำกว่า 4 ปี เป็นต้น

- บางมลรัฐมีการกำหนดรายวิชาพื้นฐานที่จะต้องทำการสอนตลอดจนกำหนดให้มีการยื่น “หลักสูตรและแผนการสอน” ให้หน่วยงานของรัฐเห็นชอบ

- บางมลรัฐมีการกำหนดให้มี “การตรวจเยี่ยมตามบ้าน” (Home visit) โดยครูที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อสอดส่องดูแลคุณภาพ

- บางมลรัฐมีการกำหนดให้มีการสอบวัดมาตรฐานความรู้ของเด็กอย่างเป็นระบบ เช่น สอบปีเว้นปี หรือสอบที่ระดับชั้นบางชั้น เป็นต้น

ในภาพรวมนั้นอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินการสอบแบบ Home School ในสหรัฐอเมริกา นั้น สามารถกระทำได้โดยมีกฎหมายรองรับลักษณะใดลักษณะหนึ่งซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ มลรัฐส่วนใหญ่มีการยอมรับสถานะทางกฎหมายของ “โรงเรียนในบ้าน” อย่างเป็นทางการ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2543 : 30 – 32)

ผลการวิจัยในสหรัฐพบว่า พ่อแม่ Home School ถึงร้อยละ 71 ใช้หลักสูตรที่คิดขึ้นเอง โดยพ่อแม่เป็นคน “เลือก – สรร – บั๊น – แต่ง” เนื้อหาสาระตลอดจนหนังสือหนังสือและสื่อต่าง ๆ ที่จะใช้ด้วยตนเอง ในขณะที่พ่อแม่ Home School อีกร้อยละ 24 เลือกที่จะใช้หลักสูตรสำเร็จรูปที่กระทรวงหรือหน่วยงานการศึกษาของรัฐหรือภาคเอกชนพัฒนาขึ้น ซึ่งในสหรัฐอเมริกามีตัวอย่างหลักสูตรเหล่านี้ให้พ่อแม่เลือกได้มากมาย

พ่อแม่ Home School ในสหรัฐส่วนใหญ่จึงต้องเป็น “นักค้นคว้า” ไปด้วยในตัวเพื่อเสาะหาข้อมูลมาประติดประต่อสร้างหลักสูตรให้ลูก ๆ ผลการสำรวจพบว่าพ่อแม่เหล่านี้กว่าร้อยละ 50 ไปห้องสมุดเดือนละ 3 – 5 ครั้ง

นอกจากนี้ในบางพื้นที่หรือบางมลรัฐพ่อแม่ที่ประสงค์จะจัด Home School ยังสามารถสมัครเป็นสมาชิก “โรงเรียนแม่ข่าย” ที่ให้บริการวางแผนหลักสูตร และการสนับสนุนทางวิชาการแก่พ่อแม่ที่ยังอาจเคืองคว้างไม่ทราบจะเริ่ม “วางหลักสูตร” อย่างไร ก็สามารถใช้บริการจากโรงเรียนลักษณะพิเศษเช่นนี้ได้ โดยหลักสูตรของโรงเรียนแม่ข่าย Home School ประเภทนี้ก็มักจะนำเอากรอบหลักสูตรของทางการมลรัฐนั้น ๆ มาดัดแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการและปรัชญาแนวคิดแบบ Home School มากขึ้น

ตัวอย่างโรงเรียนหรือหน่วยงานที่ให้บริการจัดหลักสูตร

แก่ครอบครัว Home School

- Calvert School มลรัฐ Maryland ประเทศสหรัฐอเมริกา (www.jhu.edu/~calvert)
- Clanlara Home School – Based Education Program มลรัฐ Michigan ประเทศสหรัฐอเมริกา (www.clonlara.org)
- Curriculum By Grade and Subject (ให้บริการข้อมูลอย่างเดียว) (www.e-bus.com/curricul.htm)
- Oak Meadow School มลรัฐ Vermont ประเทศสหรัฐอเมริกา (www.oakmeadow.com)
- Sycamore tree Center for Home Education มลรัฐ Californai ประเทศสหรัฐอเมริกา (www.sycamoretree.com)
- Upattinas School and Resource Center มลรัฐ Pennsylvania ประเทศสหรัฐอเมริกา (www.chesco.com/upatt:nas)

ในกรณีของสหรัฐอเมริกาและแคนาดาจะเห็นได้ว่า พ่อแม่ผู้ปกครองมีทางเลือกในการพัฒนาหลักสูตร Home School ของตนทั้งแบบที่ใช้หลักสูตรสำเร็จรูปของทางการแบบที่พัฒนาขึ้นเองและแบบที่กึ่งอิงกรอบ กึ่งพัฒนาเองโดยการไปสมัครเป็นสมาชิกของโรงเรียนหรือสถาบันที่จัดบริการเป็นพิเศษให้แก่ครอบครัว Home School

ประสบการณ์เสริมการเรียนรู้สำหรับเด็ก Home School

- อ่านหนังสือ
- เขียนจดหมายถึงเพื่อน ญาติ
- ออกกำลังกาย เล่นกีฬาสารพัดประเภท
- เรียนรู้ ฝึกหัดการปฐมพยาบาล
- จดไดอารี่ บันทึกการเดินทาง
- ประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ ของวัสดุในบ้าน / วัสดุที่หาได้ง่าย
- งานศิลปะ วาดภาพต่าง ๆ
- งานบ้าน เช่น ทำกับข้าว เย็บผ้า ทำความสะอาดบ้าน
- ฟังดนตรี เล่นดนตรี
- ทำสวน
- เที่ยวไปในธรรมชาติ
- กิจกรรมครอบครัว
- หารายได้จากการขายของ / ทำโครงการพิเศษให้พ่อแม่
- ไปบริจาคสิ่งของ / เลี้ยงอาหารคนชรา เด็กด้อยโอกาส
- เก็บขยะตามชายหาด สถานที่ท่องเที่ยว
- เลี้ยงน้อง

ข้อค้นพบจากการสำรวจในสหรัฐที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ ครอบครัว Home School ถึงร้อยละ 84 ใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดประกายการเรียนรู้ให้ลูก ในขณะที่สถิติโดยเฉลี่ยมีครอบครัวอเมริกันที่มีคอมพิวเตอร์ใช้เพียงร้อยละ 26 เท่านั้น

ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้นอกบ้าน

- พิพิธภัณฑสถานประเภทต่าง ๆ ให้เด็กเขียน เล่าสิ่งที่พบเห็น
- โบราณสถานให้เด็ก ๆ หาข้อมูลจากหน่วยงานท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัดและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ
- สวนสัตว์ ให้เด็กเขียนชื่อสัตว์ และจับคู่กับภาพถ่ายสัตว์ต่าง ๆ ที่ถ่ายมา
- ดูนก ให้ระบุชื่อนกชนิดต่าง ๆ
- สำรวจประเภทของหินและแร่ธาตุ
แหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศวิทยา เช่น ภูเขา น้ำตก ชายทะเล ป่าชายเลน ให้เด็ก ๆ หัดสังเกตลักษณะต้นไม้ สัตว์ แมลง หัดเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระบบนิเวศวิทยาแต่ละระบบ
- สถานที่ที่จะให้เห็นผู้ใหญ่อาชีพต่าง ๆ ที่น่าสนใจกำลังทำงานอยู่จริง ๆ เช่น สถานีวิทยุ โทรทัศน์ สนามบิน สถานที่ก่อสร้าง ตู้ขอมเร็ว ตู้ขอมรถ ศาล โรงพิมพ์ ร้านวาดภาพ

สรุปลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบ Home School

- ส่วนใหญ่แม่ทำหน้าที่เป็นผู้สอน
- ส่วนใหญ่สอนแต่ลูกของตนเอง
- ส่วนใหญ่ใช้เวลาสอนประมาณ 20 – 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์หรือวันละประมาณ 5 ชั่วโมง
- สไตล์การสอนมีหลากหลายตั้งแต่แบบประเพณีนิยมที่มีตารางสอนและแผนการสอนชัดเจนไปจนถึงแนวการสอนแบบไม่มีโครงสร้างชัดเจน โดยให้เด็กเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการกำหนดสาระทิศทาง และอัตราความเร็วในการเรียน (Self – directed Learning)
- ครอบครัวจำนวนมากมีการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายให้ลูกของตน เช่น การร่วมกิจกรรมกับชุมชน โบสถ์ กลุ่มลูกเสือและเนตรนารี การทัศนศึกษาร่วมกับครอบครัว Home School อื่น ๆ การพิพิธภัณฑน์ การไปเยี่ยมบ้านคนชรา เป็นต้น
- ส่วนใหญ่มีการสร้างเครือข่ายพ่อแม่ Home School ในละแวกใกล้เคียงไปจนถึงระดับชาติเพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในส่วนองค์กรระดับชาติที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ National Home Education Research Institute และ Home School Legal Defense of America ซึ่งมีบทบาททั้งในเชิงวิชาการและการดำเนินการทางกฎหมายตามลำดับ

(สำนักนายกรัฐมนตรี้, 2543 : 95 – 105)

ในภาพรวมของการออกกฎหมายรองรับการจัด Home School ในสหรัฐอเมริกา อาจสรุปได้ดังนี้

- ใน 37 มลรัฐ มีกฎหมายที่ระบุและอนุญาตให้มีการจัด “โรงเรียนในบ้าน” ได้ ภายใต้เงื่อนไขข้อกำหนดต่าง ๆ กัน อีก 12 มลรัฐยอมให้จัดในฐานะ “โรงเรียนเอกชน”
- ในมลรัฐเหล่านี้ส่วนใหญ่ยอมให้พ่อแม่ที่มีการศึกษาแค่ระดับมัธยมปลายสามารถจัดโรงเรียนในบ้านได้ ยกเว้นรัฐ North Dakota ที่กำหนดให้พ่อแม่ต้องสอบวิชาครูด้วย
- ประมาณ 2 ใน 3 ของมลรัฐเหล่านี้มีการกำหนดการสอนมาตรฐานความรู้ เช่น Colorado และ Georgia กำหนดให้สอบปีเว้นปี Tennessee กำหนดให้สอบที่ Grade 236810 Virginia กำหนดให้สอบทุกปีและต้องได้ Percentile 40 ขึ้นไป

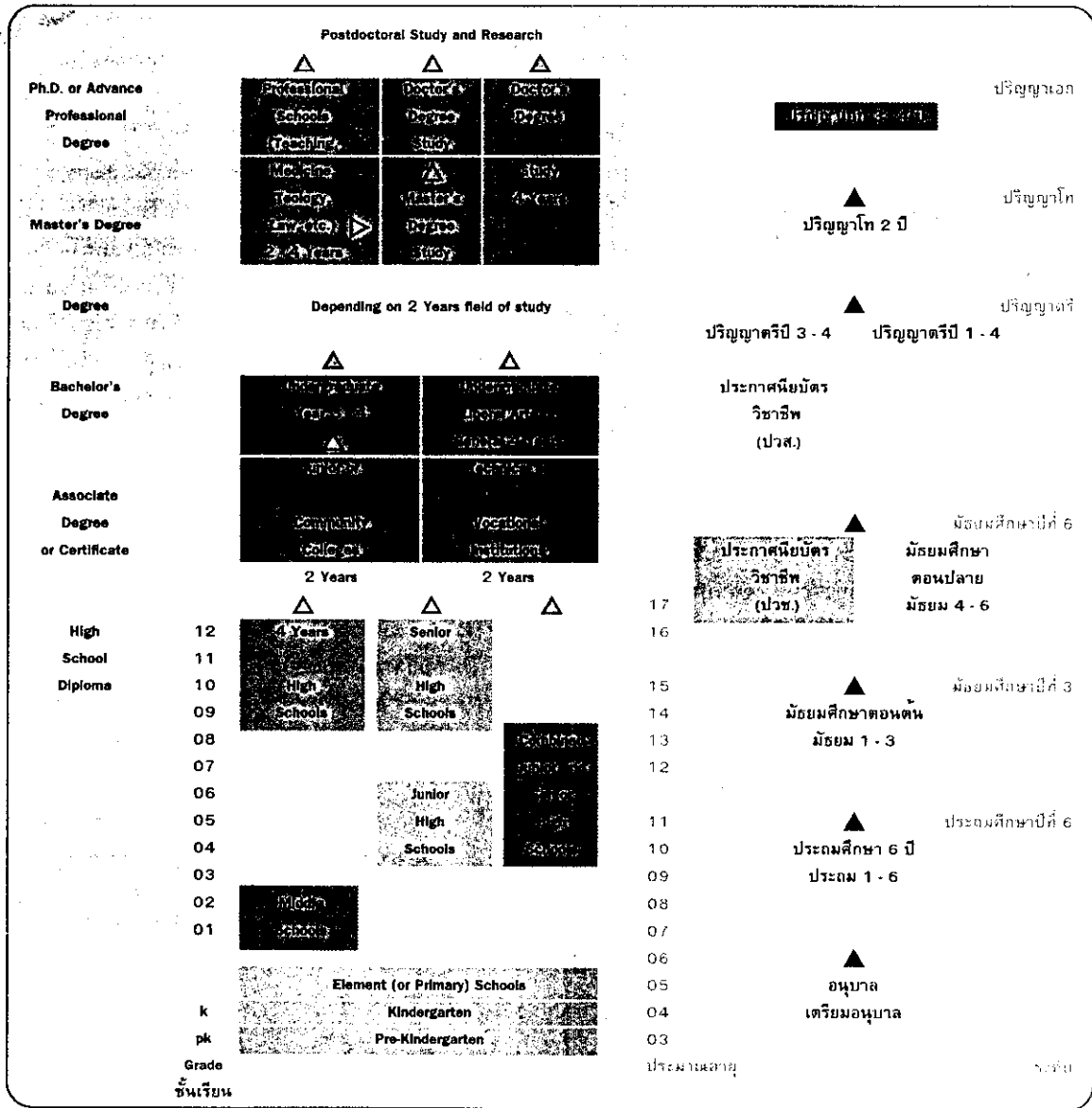
- มี 4 มลรัฐที่พ่อแม่แคมี Notice of Intent ว่า จะสอนลูกอยู่กับบ้าน อีก 3 มลรัฐที่พ่อแม่ไม่ต้องแจ้งอะไรเลย

- มี 4 มลรัฐที่กำหนดให้มีการให้ความเห็นชอบจากรัฐและการติดตามตรวจสอบการเรียนในบ้านจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

บางรัฐ เช่น Washington Iowa มีการกำหนดให้โรงเรียนของรัฐ ขึ้นทะเบียนเด็ก Home School เป็นนักเรียนบางเวลา เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้และการประเมินผล

อย่างไรก็ตาม ในท่ามกลางความหลากหลายของการออกกฎหมายและระเบียบรองรับเรื่อง Home School นี้ สิ่งที่เป็นแนวโน้มร่วมในสหรัฐก็คือ แนวโน้มการผ่อนคลายการควบคุมจากรัฐ โดยผ่อนคลายจากการควบคุม Process มาเป็นการคุมที่ Product แทนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับหลักสูตรที่ดี คุณสมบัติของพ่อแม่ในฐานะครูที่ดี มีแนวโน้มจะค่อย ๆ ถูกผ่อนคลายลงไป โดยมลรัฐส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มที่จะใช้เรื่อง Standard testing เข้ามาเป็นเครื่องมือในการประกันคุณภาพเป็นสำคัญ (สำนักนายรัฐมนตรี, 2542 : 46 – 47)

ตารางเปรียบเทียบระบบการศึกษาไทย – สหรัฐอเมริกา

ที่มา : ECC คู่มือศึกษาต่อต่างประเทศ 2541

3.4 ระบบการศึกษาของประเทศอังกฤษ

การศึกษาก่อนประถมศึกษา (Preschool Education)

เป็นระยะการศึกษา ก่อนระดับประถมศึกษา ระดับนี้บางที่เราเรียก Nursery school หรือ Kindergarten จะรับเด็กอายุ 2 – 5 ปี ส่วนใหญ่ เอกชน องค์กร สมาคม เป็นผู้ตั้งขึ้นเป็นการศึกษา เพื่อเตรียมเด็กก่อนเข้าประถมศึกษา

การศึกษาระดับประถมศึกษา (Primary Education)

เป็นการศึกษาภาคบังคับเริ่มตั้งแต่อายุ 6 ปี จนกระทั่งอายุ 11 ปีเต็ม อย่างเข้า 12 ปี การประถมศึกษาที่แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. โรงเรียนประถมศึกษาตอนต้น (Infant school) หรือระดับเตรียมประถม (Pre-Preparatory School) ตั้งแต่อายุ 5 – 7 ปี มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเจริญด้านร่างกาย ฝึกหัดการพูด ส่งเสริมศีลธรรมจรรยา สติปัญญา ร่างกายและสุขภาพอนามัย

2. โรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย (The Junior School) ตั้งแต่อายุ 8 – 11 ปี หลักสูตรของโรงเรียนส่งเสริมในด้านกิจกรรมและประสบการณ์มากกว่าจะส่งเสริมให้ความรู้และหลักความจริงต่าง ๆ จากการศึกษาแบบเก่าที่แบ่งเนื้อหาวิชาออกจากกันนั้นเปลี่ยนแปลงใหม่มาเป็นการรวบรวมวิชาต่าง ๆ อยู่ในหัวข้อนั้น ให้มีวิชาที่ต้องฝึกหัดทักษะในการอ่านเขียนและเลขคณิต เพื่อเตรียมตัวสอบ “สิบเอ็ดบวก” (Eleven school) มีข้อสอบภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และการทดสอบสติปัญญา ผลการสอบนี้จะเป็นเครื่องชี้ชะตาว่าเด็กจะได้เรียนต่อมัธยมศึกษาในโรงเรียนประเภทใด และเป็นหลักโดยทั่วไปว่าหากเด็กคนไหนสอบ “สิบเอ็ดบวก” ไม่ได้ ก็จะมีโอกาสน้อยมากที่จะเรียนต่อมหาวิทยาลัย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษา (Secondary Education)

เป็นการศึกษาภาคบังคับ เด็กจะต้องเรียนในโรงเรียนมัธยมอีก 5 ปี จึงจะจบการศึกษาภาคบังคับ เรียกว่า สอบได้ O – Level ถ้าต้องการเรียนต่อในมหาวิทยาลัย ต้องเรียนให้ได้ชั้นมัธยมปีที่ 7 (คือเรียนมัธยม 7 ปี) จะได้ General Certificate of Education หรือ ประกาศนียบัตร G.C.E.

โรงเรียนมัธยม มีหลายประเภท ดังนี้

1. โรงเรียนมัธยมสายวิชาการ (The Secondary Grammar School) เป็นโรงเรียนที่เตรียมคนเข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย มีหลักสูตรการเรียน 7 ปี จะเน้นในเรื่องวิชาการ ส่งเสริมในด้านความคิด ความเฉลียวฉลาด และสติปัญญา นักเรียนส่วนมากเมื่อเรียนจบจะเอาประกาศนียบัตร G.C.E. นักเรียนมีอายุ 15 – 18 ปี จึงจะมีสิทธิ์สอบ คนอายุน้อยกว่าจะต้องได้รับอนุญาตเป็นพิเศษ

2. โรงเรียนมัธยมสายอาชีพศึกษา (Secondary Technical School) โรงเรียนมัธยมประเภทนี้ พัฒนามาจากโรงเรียน Junior Technical School รับนักเรียนที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป เน้นวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ รับเฉพาะผู้ที่ได้คะแนนความถนัดทางช่างในระดับสูงเท่านั้น

3. โรงเรียนมัธยมสายใหม่ (Secondary Modern School) เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนมากที่สุด โรงเรียนประเภทนี้ มีการค้นคว้าความสามารถพิเศษ ส่งเสริมด้านทักษะ ฝึกหัดความรับผิดชอบ ความเป็นพลเมืองดี ส่งเสริมกิจกรรม หลักสูตรการเรียน 4 ปี นักเรียนจะอยู่ในโรงเรียนจนอายุ 15 ปี เด็กนักเรียนพวกนี้มีสติปัญญาต่ำกว่า 2 พวกแรก แตกต่างจากโรงเรียนประเภทอื่นตรงที่เป็นโรงเรียนสหศึกษา (Co – Education)

4. โรงเรียนมัธยมแบบประสม (Comprehensive School) ในบางครั้งโรงเรียนมัธยมอาจจะจัดให้มี 2 โครงการ คือ มีทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ ในอังกฤษมีการรวมโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท คือ โรงเรียนมัธยมสายวิชาการ สายอาชีพ และสายใหม่ ถ้ามีการรวม 2 ประเภทเข้าเป็นโรงเรียนเดียวกัน เรียกว่า Bilateral School ถ้าโรงเรียนเหล่านี้จัดให้มีหลักสูตร 3 แขนงวิชาขึ้นไปเรียกว่า Comprehensive School การรวมโรงเรียนเข้าด้วยกัน นับว่าเป็นการประหยัดเงินงบประมาณ ปัจจุบันโรงเรียนมัธยมแบบประสมกำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เพราะผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสามารถที่แตกต่างกัน

5. โรงเรียนมัธยมของเอกชน (Public School) รับนักเรียนตั้งแต่อายุ 13 ปีขึ้นไปที่สอบผ่าน CEE แล้วเข้าศึกษาต่อ โรงเรียนมัธยมเอกชนส่วนมากเป็นมูลนิธิหรือเป็นสถานประกอบการ ที่มีได้หวังผลกำไร โดยรายได้ของโรงเรียนมาจากค่าธรรมเนียมการเรียนและเงินบริจาค จึงมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจว่าสิ่งใดจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาสูงสุดแก่นักเรียน โรงเรียนประเภทนี้มีให้เลือกทั้งแบบหญิงล้วน ชายล้วน หรือสหศึกษา ทั้งแบบประจำและไปกลับ มีบางแห่งที่เปิดสอนเฉพาะนักเรียนที่มีพรสวรรค์พิเศษ เช่น ทางกีฬาและดนตรีด้วย แต่ข้อดีของการศึกษาในโรงเรียนเอกชนคือ

- การจัดชั้นเรียนจะเล็กกว่าโรงเรียนรัฐบาลจึงทำให้ครูผู้ดูแลเอาใจใส่นักเรียนได้อย่างใกล้ชิด
- โรงเรียนจะพัฒนานักเรียนแต่ละคนให้สามารถแสดงถึงการมีศักยภาพสูงสุดที่มีอยู่ให้ปรากฏเด่นชัด
- เน้นหนักทางด้านวิชาการและความมั่นใจในการเข้าวางตัวในสังคม
- โรงเรียนพร้อมที่จะเป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งแปลกใหม่ในวงการการศึกษา และมีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย โดยครูผู้สอนได้รับการคัดเลือกเป็นอย่างดี
- สนับสนุนกิจกรรมทางด้านกีฬาหลายประเภท เช่น รักบี้ ฟุตบอล ฮอกกี้ วายน้ำ พายเรือ ซี่ม่า เรือใบ กอล์ฟ และอื่น ๆ เป็นต้น
- เน้นพัฒนาความสามารถในการรู้จักพึ่งตนเอง การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น การประสานงาน และการทำงานโดยพร้อมเพรียงกัน
- ฝึกให้นักเรียนเป็นผู้รู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีวินัย ซื่อสัตย์ และมีระเบียบเคร่งครัดเป็นสำคัญ

ระบบโรงเรียนประจำในอังกฤษ นักเรียนที่มีอายุน้อยจะต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดและจะถูกฝึกฝนให้มีความรับผิดชอบในการทำประโยชน์ให้กับหอพัก ส่วนนักเรียนที่มีอายุมากกว่าจะได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้นำด้วยการได้รับสิทธิพิเศษ และมีความเป็นอิสระมากขึ้น

ในระดับมัธยมศึกษา ทางกระทรวงศึกษาธิการและวิทยาศาสตร์ของอังกฤษ กำหนดให้มีการสอบวัดผลความรู้และความสามารถของเด็ก การสอบจะจัดโดยคณะกรรมการอิสระ ซึ่งมี 5 คณะ ผลการสอบดังกล่าวจะนำไปใช้ในการสมัครเข้าในระดับอุดมศึกษาต่อไป การสอบนี้มี 2 ประเภท คือ

- GCSE (General Certificate of Secondary Education)

การสอบระดับนี้จะสอบเมื่อเด็กมีอายุประมาณ 16 ปีขึ้นไป นักเรียนเลือกสอบประมาณ 8 – 12 วิชา เช่น วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาต่างประเทศ ศิลปะ เป็นต้น และผลการสอบจะแบ่งเป็น 7 ระดับ คือ Grade A, B, C, D, E, F, G ผู้ที่สอบได้ Grade C ขึ้นไปจึงจะถือว่าสอบผ่าน นักเรียนที่สอบ GCSE จนได้รับวุฒิมัธยมศึกษาสามารถเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรสายสามัญ “A” Level ได้หรือหลักสูตรสายวิชาชีพ Advanced GNVQ อีก 2 ปี

- GCE A Level (GCE Advanced)

เป็นการสอบวัดผลความสามารถทางวิชาการของเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป วิชาที่สอบมีให้เลือก 50 กว่าวิชา ส่วนใหญ่จะสอบ 2 – 3 วิชาที่มีความสัมพันธ์กันคือทางด้าน Science หรือทางด้าน Humanity ผลการสอบมี 5 ระดับคือ A, B, C, D, E แต่ Grade ที่ได้ทั้ง 5 ถือว่าสอบผ่านทั้งหมด มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่พิจารณารับผู้ที่มีผลการสอบในระดับ C ขึ้นไป บางแห่งอาจรับเฉพาะผู้ที่ได้คะแนนระดับ A และ B ผลสอบ GCE "A" level นี้ จะเป็นเกณฑ์ที่สถานศึกษาใช้ในการพิจารณารับนักเรียนเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี โดยกำหนดดังนี้

- แบบ 5 วิชา นักเรียนจะต้องมีคะแนนสอบ GCSE 3 วิชา และ GCE "A" Level 2 วิชา
- แบบ 4 วิชา นักเรียนจะต้องมีคะแนนสอบ GCSE 1 วิชา และ GCE "A" Level 3 วิชา
- การสอบ GCSE, GCE "A" level จะสอบประมาณ เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม

ปัจจุบันเริ่มตั้งแต่ปี 2000 ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างการเรียน A Level ให้มีความคล่องตัวและยืดหยุ่นขึ้น โดยแบ่งวิชาให้เลือกเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ

- A Level (Advanced Level)
- AS Level (Advanced Subsidiary Level)
- Vocational A Level

นักเรียนสามารถเลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจในการเรียนต่อระดับอุดมศึกษา โดยทั่วไปการเรียน A Level จะใช้เวลาประมาณ 2 ปี นักเรียนที่จบ A Level จะใช้เวลาเรียนระดับปริญญาตรีเพียง 3 ปี (สมาคมไทยแนะแนวการศึกษาต่อต่างประเทศ, 2541 : 94 – 95)

การศึกษาระดับอุดมศึกษา (Higher Education)

การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยและ College of Higher Education อยู่ในความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัย วิทยาลัยวิชาการศึกษาและสถาบันการศึกษาต่อเนื่องที่เปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรีทั่วไป มหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษมีประมาณ 100 แห่ง เป็นของรัฐบาลเกือบทั้งหมด ยกเว้น University of Buckingham ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนเพียงแห่งเดียว (Polytechnic ในสหราชอาณาจักร ขณะนี้ได้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยทั้งหมด ซึ่งรวมอยู่ใน 80 แห่งดังกล่าวแล้ว) สำหรับ College of Higher Education มีประมาณ 243 แห่ง

หลักสูตรการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

Undergraduate แบ่งเป็น

- BTEC HNC / HND Diploma of Higher Education (Dip.HE)

หลักสูตร 2 ปี ส่วนใหญ่เปิดสอนใน College of Higher Education และอาจมีในมหาวิทยาลัยบางแห่งรับจากผู้ที่ยอมรับ "A" level อย่างน้อย 1 วิชา หรือสำเร็จการศึกษาระดับ National Diploma วิธีการสมัครต้องสมัครผ่าน UCAS เช่นเดียวกับปริญญาตรี

- First Degree (Bachelor's Degree)

หลักสูตรส่วนใหญ่ 3 ปี ยกเว้นบางสาขา เช่น วิศวกรรมศาสตร์ (4 ปี) สถาปัตยกรรมศาสตร์ (5 ปี) ทันตแพทย์ (5 ปี) สัตวแพทย์ (6 ปี) ปริญญาที่ให้ได้แก่ Bachelor of Arts (BA), Bachelor of Sciences (B.Sc), Bachelor of Education (B.Ed.), Bachelor of Engineering (B.Eng.)

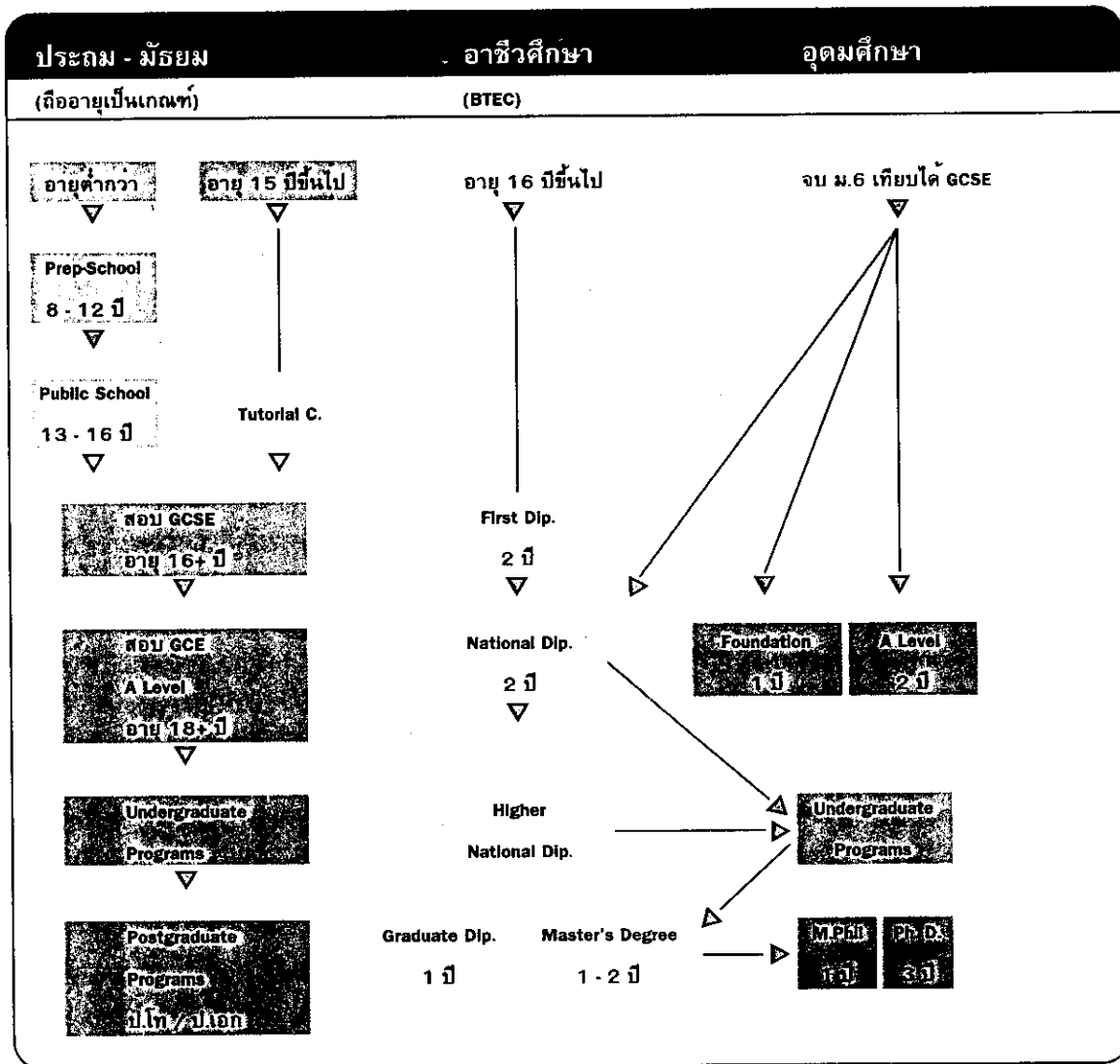
การสมัครเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี

ผู้สมัครต้องมีวุฒิการศึกษา General Requirement (คุณสมบัติทั่วไป) คือ ได้รับประกาศนียบัตร GCSE และ GCE "A" Level ในรูปแบบใด แบบหนึ่ง ดังต่อไปนี้ แบบ 5 วิชา GCSE 3 วิชา + "A" level 2 วิชา แบบ 4 วิชา GCSE 1 วิชา + "A" Level 3 วิชา หรือ GNVQ ระดับ Advanced หรือ Higher National Diploma (HND) หรือ IB (International Baccalaureate)

- Course Requirement เป็นการกำหนดคุณสมบัติให้แคบลงสำหรับผู้จะสมัครใน สาขาวิชาต่าง ๆ เช่นจะสมัครเข้าเรียนในสาขาวิชาวิศวกรรมโยธา จะกำหนดว่าจะต้องสอบ A – Level วิชาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี และ GCSE วิชาภาษาอังกฤษในการสมัครเข้าศึกษาวิชาเดียวกัน แต่ต่างมหาวิทยาลัย ก็อาจจะกำหนดคุณสมบัติเฉพาะแตกต่างกัน

- อายุของผู้สมัคร ในบางสถาบันจะกำหนดอายุขั้นต่ำของผู้สมัคร โดยปกติจะกำหนดไว้ อย่างต่ำ 17 ปี บางแห่งอาจกำหนด 18 ปี

ตารางเปรียบเทียบการศึกษาไทย - สหราชอาณาจักร

ที่มา : ECC คู่มือศึกษาต่อต่างประเทศ 2541